

KÖNYVTÁRI PROBLÉMÁK A HOLLAND SZAKSAJTÓ TÜKRÉBEN

Összeállította: Bassola Zoltán

A holland könyvtáros egyesület folyóiratának, a Bibliothekleven-nek az ősz folyamán két különszáma jelent meg: az egyik az egyesület 1962. évi 33. kongresszusáról számol be, a másik pedig L. Brummel tiszteletmunkok könyvtári problémáiról, részben a nemzetközi könyvtári

Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen. 33. Bibliothekcongres tevens viering vijftigjarig jubileum van de N.V.B. Kurhaus-Scheveningen, 28-29 mei 1962. = Bibliothekleven. 47. Jg. 1962. De Openbare Bibliotheek. Congresnummer. 80 p.

Opstellen op het gebied van bibliotheekwezen aangeboden door vakgenoten aan L[eendert] Brummel bij zijn afscheid als bibliothecaris van de Koninklijke Bibliotheek... = Bibliothekleven. 47. Jg. 1962. 9. no. 373-644.p., 1 mell.: 645-667. p., 1 t.

re jelent meg abból az alkalomból, hogy megvált a hágai Királyi Könyvtár vezetésétől. Az alábbiakban a két kiadvány néhány cikkét ismer-tetjük. A cikkek érdekes tájékozta-tást adnak részben a skandináv álla- tok törekvésekről is.

JENSEN, E. Allerslev: Library legislation. (Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen. 33. Bibliothekcongres.) = Bibliothekleven. 47. Jg. 1962. De Openbare Bibliotheek. Congresnummer. 62-68. p.

Könyvtári törvények. - A dán közművelődési könyvtári törvény. (1.2)

Azokban az országokban, ahol törvény szabályozza a közművelődési könyvtárak működését, a törvény vagy diszpozitív jellegű - csak azt írja elő, milyen adminisztratív hatóság szerepelhet könyvtári hatóság-

ként - ilyen jellegű például az Amerikai Egyesült Államokban és Angliában, - vagy olyan, amely az államsegély elnyerésének feltételeit foglalja magában, ilyen a skandináv államokban. Van olyan ország is, ahol a törvény a közművelődési könyvtár működését együtt szabályozza a tudományos könyvtárakéval. Ilyen helyütt azonban a közművelődési könyvtár rendszerint a rövidebbet húzza.

Dániában a közművelődési könyvtárak 1882 óta részesülhetnek államsegélyben. 1920-ig azonban az államsegély nem volt jelentős mérvű.

Az 1920. évben hozott közművelődési könyvtári törvény azután pontokba foglalva rögzítette azokat a feltételeket, amelyek fennforgása esetén a közműve-

lődési könyvtár államsegélyben részesülhet. Az az alapelv érvényesül benne, hogy az államsegély összege mindig a helyi áldozatkészség mértékétől függ. Mennél többet fordítanak a helyi hatóságok erre a közművelődési intézkedésre, annál nagyobb államsegélyben is részesülnek.

Bár az eredeti közművelődési könyvtári törvény 1920 óta számtalan változtatáson esett át, ez az alapelve mind a mai napig változatlanul érvényben maradt.

A közművelődési könyvtáraknak juttatott államsegélyek összege az új szabályozás következtében így alakult:

1900-ban	1919-ben	1921/22-ben	1962-ben
10 000 korona	200 000 korona	500 000 korona	22 000 000 kor.

Az 1920. évi közművelődési könyvtári törvény hatályba lépésével egyidejűen Közművelődési Könyvtárak Állami Felügyelete néven olyan hivatal is létesítettek, amelynek nemcsak az a feladata, hogy az államsegélyek összegét megállapítsa, szétossza a könyvtárak működését - az államsegély feltételei szempontjából - ellenőrizze, hanem hogy mind a könyvtárak, mind pedig a kormányzat felé tanácsadó szervként is szerepeljen.

Lényegesebb változtatást az alaptörvényen csak az 1950. évi módosítás jelentett. Ez is előírja, hogy a helyi hatóságoknak oly mérvű támogatásban kell a közművelődési könyvtárak részesíteniük, hogy az feladatát "kielégítő" mértékben el tudja látni. Ennek a törvénymódosításnak különösen a falusi könyvtárak esetében nagy a jelentősége, hiszen a városi hatóságok ennek a követelménynek addig is megfeleleltek.

Az államsegély mértéke ez idő szerint a következő: a 25 000 koronáig terjedő helyi támogatás 80 %-a, az ezt meghaladó támogatásnak pedig 40 %-a. Ily módon például a kopenhágai Községi könyvtárak az 1960/61. költségvetési év folyamán, mivel a törvényhatóságtól 6 millió korona támogatásban részesültek, két millió korona államsegélyt kaptak. Az 1962/1963. költségvetési évben a dán közművelődési könyvtárak teljes költségvetése 64 millió koronára tehető; ebből 42 millió korona a helyi hatóságokat, 22 millió korona pedig az államot terheli. Az egy főre eső átlagos közművelődési könyvtári kiadás 14 koronát tesz ki.

A megyei közművelődési könyvtárak - számuk 33 - egyrészt székhelyükön a közművelődési könyvtár szerepkörét töltik be, másrészt a megye könyvtárainak támogatására, irányítására szolgálnak. Utóbbi feladatuk ellátására kü-

lön megyei és államsegélyben részesülnek. Ezek együttes összege évenként kb. 2 millió koronára rug.

Jellemző vonása a dán közművelődési könyvtári törvénynek, hogy az állományban szereplő könyvek szerzői számára az államsegély alapösszege 5%-ának tartalékolását írja elő. A szerzők műveik könyvtári állományban levő példányszámának arányában részesülnek szerzői díjban. A jelenlegi egy millió koronára rugó összeget - a törvény módosításával - a közeljövőben 2 millióra kívánják felemelni, hogy belőle a fordítókat is tiszteletdíjban részesítsék.

Az államsegély alapösszegének további 2 1/2 %-át könyvtári jellegű intézmények támogatására tartalékolják. Ebből tartják fenn - többek között - a Dán Bibliográfiai Hivatalt is, amely a könyvtári munkamódszerek és eszközök racionalizálásának és szabványosításának munkáján felül a Dán Nemzeti Bibliográfiát is szerkeszti és kiadja.

TVETERÅS, Harald L.: A federation for library co-operation across the frontiers: Nordisk Vitenskapelig Bibliotekarforbund. = Bibliothekskleven. 47. Jg. 1962. 9. no. 601-602. p.

A skandináv államok tudományos és szakkönyvtárainak együttműködését biztosító szövetség.

(1.4)

A négy skandináv állam (Dánia, Finnország, Norvégia és Svédország) nemzeti szövetsége létrehozta a Nordisk Vitenskapelig Bibliotekarforbund (NVBF) nevű szervezet, amelynek legismertebb és legátfogóbb terve eddig az un. Scandia-terv. Ez a terv nem-skandináv országokban közzétett könyvek és folyóiratok együttműködésen alapuló beszerzéséből áll. Fő jellegzetességei a következők: 1/ a skandináv államok tudományos és szakkönyvtárai önkéntesen vesznek részt benne; 2/ a könyvtárak egyike sem részesül semmiféle külön anyagi támogatásban sajátos állománygyűjtésének támogatására; 3/ minden egyes könyvtár továbbra is maga dönti el, mit vásárol és mit cserél; 4/ a gyűjtőkörök megállapítása a meglévő gyűjtemények és érdeklődési körök jellegének lehető figyelembe vételével történik. - A NVBF másik említésre méltó terve - ami egyébként már meg is valósult - a Skandinávia Könyvtári Kézikönyv kiadása (Nordisk Handbog i Bibliotekskundskab).

Az NVBF évenként un. kerekasztal-konferenciát tart. Ezen egy-egy speciális könyvtári szakkérdést (pl. felvilágosító szolgálat, folyóiratok, napilapok, állománygyarapítás, gépi berendezés stb.) szoktak megvitatni. Országonként 4-4 szakértő vesz rajta részt. - Az NVBF közeli tervei: skandináv Vocabularium Bibliothecarii kiadása, a külföldi folyóiratok skandináv központi katalógusának terve, könyvtáros-továbbképzés stb.

TVETERÁS, Harald L.: Co-ordination of library services at a university. (Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen. 33. Bibliothekcongres.) = Bibliothekleven. 47. Jg. 1962. De Openbare Bibliotheek. Congresnummer. 44-52. p.
A könyvtári szolgáltatások összehangolása [az oslói] egyetemen.

(1.4)
(3.2)

Szerző - az oslói egyetemi könyvtár vezetője - helyzetképet ad az oslói egyetem központi könyvtárának az intézeti könyvtárakkal való kapcsolatáról.

Az intézeti könyvtárak és az egyetemi központi könyvtárak között szinte minden országban viták folynak, torzszalkodás, hatásköri civakodás tapasztalható. Oslóban a központi könyvtár részéről arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a kialakult álláspontot kell alapul venni, hiszen ez történelmi fejlődés eredménye. Az egyetem hét fakultásán (teológiai, jogi, orvostudományi, bölcsészeti, matematikai és természettudományi, fogászati - és a tervezett társadalomtudományi) összesen több mint 80 intézeti, muzeumi stb. könyvtár működik. A legnagyobbak állománya közülük kb. 80 000 kötetre rug, a kisebbeké 2000-10 000 között mozog. Összesen kb. 500 000 kötetre tehető a központi könyvtáron kívüli teljes állomány. Nyilvánvaló, hogy csak szoros együttműködéssel biztosítható ennek a szétszóródott anyagnak megfelelő kihasználása.

Ennek megvalósítása végett olyan könyvtári rendszert építettek ki, amelynek középpontjában a központi könyvtár áll, az intézeti könyvtárak és a köztötte való kapcsolatot pedig ujonnan felállított un. fakultás könyvtári-központok biztosítják. A fakultás könyvtári-központoknak nincs külön könyvtári állománya, anyaguk mindössze segédkönyvekből áll. Élükön a fakultás-könyvtáros áll, aki rendszerint az illető kar által kiadott diplomával bíró egyén. Legfőbb feladata a kar valamennyi intézeti, szemináriumi, muzeumi stb. könyvtárának támogatása. Ez részint a dokumentáció irányításából, részint a könyvtártechnikai munka központi elvégzéséből áll. Az egyes intézetek önálló költségvetéssel bírnak, így maguk jelölik ki a beszerezni kívánt könyveket. Magát a beszerzést és feldolgozást azonban már a fakultás könyvtári-központja intézi. Fontos feladata még a fakultás-könyvtárosnak a professzorok bibliográfiai tájékoztatással való ellátása.

A fakultás-könyvtáros maga rendeli meg könyvtári központja számára a szükségesnek ítélt segédkönyveket, főként szakbibliográfiákat, referáló lapokat, nyomtatott katalógusokat stb. Mivel azonban nincs önálló költségvetési kerete, megrendeléseit tartozik előzetesen az egyetem központi könyvtára vezetőjének bemutatni. Az egyetemi központi könyvtár vezetőjével egyébként is állandó kapcsolatban áll s a sűrűn tartott értekezleteken - egységes szempontok kialakítása végett - a többi kar könyvtári-központjának vezetőivel is találkozik.

Nem alakult még ki megnyugtató mértékben a gyakorlat a könyvtártechnikai munka (beszerzés, csere, katalogizálás, köttetés stb.) megosztásának mértéke tekintetében. Költségcsökkentés és az egyöntetűség biztosítása végett lehet, hogy az ilyen jellegű munkák tulnyomó részét a jövőben nem a fakultás könyvtári központjában, hanem az egyetem központi könyvtárában fogják végezni.

Ez idő szerint 26 személy teljesít szolgálatot a fakultások könyvtári központjaiban. Öt éven belül ez a szám kb. a kétszeresére fog emelkedni. A hálózat teljes kiépítésével pedig az egyetemi központi könyvtár személyzetének 25-30 %-a fog bennük működni.

Az eddigi tapasztalat az új rendszer működése tekintetében nagyon biztató. A professzorok és a könyvtárosok közötti kapcsolat nagy mértékben megjavult: az intézeti könyvtárosok a fakultás könyvtári-központ vezetőjében szaktársat látnak, a könyvtárosok sűrűn veszik igénybe a katedrák vezetőinek szaktanácsait az állománygyarapítás terén. Az egyetemi központi könyvtár és az egyes intézetek erősen specializált szakkönyvtárai a közbeiktatott összekötő szerv révén sokkal szorosabban kapcsolódnak egymáshoz, mint azelőtt.

FRANCIS, Frank: The large general library in the mid-twentieth century. = Bibliothekskleben. 47. Jg. 1962.9. no. 427-430. p.

Az általános jellegű nagykönyvtár szerepe a huszadik század derekán.

(3.1)

A huszadik század közepén megváltozott a nagykönyvtár szerepe. Harminc évvel ezelőtt még az állománygyarapítás és a katalogizálás feladata állt a középpontban.

Ma már - bár az említett két munkakör a könyvtár sikeres működésének alapfeltétele maradt - a tulajdonképpeni hangsúly az olvasóknak nyújtott szolgáltatásokra esik.

Ennek a változásnak két oka van. Az egyik: a szakkönyvtárak sikeres olvasószolgálatának példája, - a másik: az állomány rengetege, amelyben az olvasó - ha magára hagyják - feltétlenül eltéved. - Panizzi igazgatósága alatt a British Museum állománya 200 000-ről 1,25 millióra emelkedett; az évi gyarapodás - a hírlapokat nem számítva - kb. 64 000 db-ra rugott. 1961-ben az évi gyarapodás - a hírlapokat is beleszámítva - több mint 900 000 különálló nyomtatott tételt tett ki. - A nagykönyvtárnak arra kell törekednie, hogy ez a roppant

anyag könnyen és gyorsan kerüljön az olvasó kezébe. A megoldás módja az ésszerű decentralizációban rejlik. Ezen nem csupán az állomány zene-, térkép-, hírlap-, folyóirat-tárra és orientálára való beosztását kell érteni. Ezzel ui. még koránt sincs a hatalmas gyűjtemények anyagához való hozzáférhetőség kérdése megoldva. Sok könyvtár - közöttük a British Museum is - új épület emelésével próbál a helyzeten segíteni.

Bár az új épület tervét az építészek még nem készítették el, a British Museum könyvtárosai a beosztást ilyenféleképpen találnák legcélszerűbbnek. Az utcáról könnyen megközelíthető helyre kerüljön az általános felvilágosító szolgálat terme, e mellett foglaljon helyet a - hatalmas katalógusgyűjteményt és általános segédkönyveket tartalmazó - katalógus- és bibliográfiai felvilágosító terem. Az utóbihoz a másik oldalról egy általános olvasóterem csatlakozzék, amelybe - talán összesen hat - szakolvasóterem nyílják. A szakolvasótermekkel központi fekvésű, szabadpolcos segédkönyvtár függjön össze. Ugyanezen a szinten foglalna még helyet a hivatalos kiadványok olvasóterme és a folyóirat-terem. A fő olvasóteremmel - minden valószínűség szerint vertikális - összefüggésben a ritka könyvek, kéziratok, zeneművek, térképek és orientalia szakolvasótermei foglalnának helyet. A metszetek és rajzok osztálya ezek fölött helyezkednék el. Az épület természetesen a legkorszerűbb szállítóművekkel és minden olyan berendezéssel bőven el lesz látva, ami egyfelől az olvasót kapcsolatba hozhatja az általa keresett művel, másfelől lehetővé teszi a könyvtáros-személyzetnek - különösen a nyomtatott könyvek terén való - messzemenő specializálódását. - A könyvek mérhetetlen tömege ui. nemcsak az olvasót nyomja agyon, hanem a könyvtáros tájékozódóképességét is megbénítja. Arra kell tehát törekedni, hogy ami nagy mennyiségben megemészthetetlen maradna számára, azt a könyvtáros kisebb egységeiben jól megismerhesse és így szakszerűbb felvilágosítást tudjon nyújtani az olvasónak.

OLSSON, Brita: Do we need a special young adult service? (Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen. 33. Bibliothekcongres.) = Bibliothekleven. 47. Jg. 1962. De openbare Bibliothek. Congresnummer. 52-61. p.

Van-e szükség külön ifjúsági könyvtárra? - A koppenhágai Közművelődési Központi Könyvtár ifjúsági részlege kialakulásának ismertetése.

(3.6)

1912-ben történt meg a könyvtár átalakítása amerikai mintára. A felnőttek könyvtárába való beiratkozás kezdő korhatárát a 14. évben állapították meg. Külön ifjúsági könyvtár ekkor még nem létesült, a serdülők számára szolgáló na-

gyon szerény mennyiségű irodalom a gyermekkönyvtár polcain nyert elhelye-

zést. A szabályok a gyermekkönyvtár olvasóinak felső korhatárát a 16. évben határozták meg. Így elméletileg a 14–16. év közötti ifjuság mind a gyermekkönyvtár, mind a felnőttek könyvtárát egyaránt használhatta. A tényleges helyzet azonban az volt, hogy a gyermekkönyvtár nem gondoskodott ifjúsági irodalom megfelelő mérvű beszerzéséről s azokat az olvasókat, akik ilyen olvasmányokat kerestek, a felnőttek könyvtárába tanácsolta.

Külön ifjúsági könyvtár felállításának gondolata időről-időre felmerült ugyan, ténylegesen azonban szinte semmi sem történt ezen a téren. Csak 1957-ben került reá a sor, hogy a felnőttek könyvtára és a gyermekkönyvtár közé külön ifjúsági könyvtárat is felállítsanak. Sok vita folyt az ifjúsági könyvtár helyének megválasztása körül. Többen azt tartották logikusnak, ha az ifjúsági könyvtár a felnőttek könyvtára és a gyermekkönyvtár közé kerül. Végülis az a felfogás győzött, hogy a felnőtt könyvtár osztályai közé helyezték, így ui. sokkal könnyebben megtalálja az ifjuság az átmenetet későbbi olvasmányai felé. A regény-osztály, a történelem és a földrajz osztálya lett az ifjúsági könyvtár szomszédja. Ekkor még csak egyetlen, külön erre a célra kiképzett ifjúsági könyvtáros szereplet az ifjúsági könyvtár személyzetében, azóta ezt a létszámot kettőre emelték.

Ettől az időponttól kezdve a dán könyvtáros világ érdeklődésének közép-pontjában az ifjúsági könyvtár és az ifjúsági könyvtárosképzés kérdése állt. A Dán Könyvtáros Egyesület 1958 októberében tartott kongresszusa teljes egészében ezzel a problémakörrel foglalkozott.

1960-ban állandó bizottságot választottak a tennivalók megállapítására. De ezt megelőzően már 1959-ben a Dán Bibliográfiai Hivatal évenként kétszer, októberben és februárban megjelenő könyvtári folyóiratot bocsátott ki "Ifjúsági Sárk" címen. Ezt követően pedig a Dán Könyvtáros Egyesület hivatalos lapja, a "Bogens Verden" (1960-tól kezdődően) minden második számában rovatot nyitott az ifjúsági könyvtárat érdeklő kérdések, ezen a téren bekövetkezett fejlemények ismertetésére s jegyzékben közli az ifjúsági irodalom értékesebb termékeit.

Ugyancsak 1960-tól kezdve 200 könyvből álló vándorkiállítás, ami az "Ifjúsági Könyvvásár" nevet viseli, járja körbe az országot és végez propagandamunkát az ifjúsági könyvtárak népszerűsítése érdekében.

Ugyancsak 1960-ban tartották a Dán Könyvtárosképző Főiskolán az első ifjúsági könyvtáros-szemináriumot, 40 résztvevővel.

Most már a hat legnagyobb dán közművelődési könyvtár – az ifjúsági olvasók igényeinek szakszerűbb kielégítése céljából, – főfoglalkozásu ifjúsági

könyvtárossal is rendelkezik, s valamennyi közművelődési könyvtár - szerte az országban -, ha nem is ifjúsági könyvtár, de legalábbis "ifjúsági sarok" felállításán fáradozik.

TANDHEER, B.: De bibliotheek van de Verenigde Naties en andere internationale bibliotheken. = Bibliothekleven. 47. Jg. 1962. 9. no. 505-513. p. Illusztr.
Az ENSZ Könyvtára és egyéb nemzetközi könyvtárak.

(3.9)

pon: a nemzetközi könyvtár valamely nemzetközi szerv könyvtára.

Legelső ilyen könyvtárnak a hágai Nemzetközi Állandó Biróság Könyvtárát lehetne tekinteni, amiből később a Béke Palota Könyvtára fejlődött ki. Ezután létesült a Népszövetség Könyvtára, amit később az ENSZ-be vittek át.

A cikk a továbbiakban a későbbi fontosabb nemzetközi könyvtárakat ismerteti. Közös vonásaikat a következőkben látja:

1. bizonyos területeken való specializálódás; így lett pl. a Béke Palota Könyvtarából a nemzetközi jog, az összehasonlító jog és a diplomácia-történet terén vezető könyvtár;

2. a szorosabb értelemben vett funkcionálizálódás, ami azzal jár, hogy a nemzetközi könyvtár állandóan alkalmazkodik a szükséglethez s feladatának el látásához bibliográfiai dokumentációs apparátust épít ki; ilyen pl. az ENSZ Könyvtára.

Kivánatos lenne az európai szervezetek könyvtárai és dokumentációs központjai működésének közös nevezőre hozása végett bizottság létesítése.

MUMFORD, Quincy L.: Automation in research libraries. = Bibliothekleben. 47. Jg. 1962. 9. no. 548-551. p.
Gépesítés a tudományos könyvtárakban.
(4.4)

másfelől egyre több szolgáltatást kívánnak tőlük a kutatók. Mivel különösen a természettudományok terén tapasztalható rendkívül gyors fejlődés, ami a kutatók gyors tájékoztatását és a dokumentumokhoz való gyors hozzájutást teszi szük-

A nemzetközi könyvtár fogalmának meghatározása csak formális jegyek tekintetbe vételével történhetik; funkcionális meghatározása ui. elképzelhetetlen. Ezen az ala-

A mai tudományos könyvtárak két malomkö között őrlődnek: egyfelől alig győznek rendet teremteni a rájuk zuduló egyre több anyagban,

ségessé; érthető, ha egyre több figyelem fordul bizonyos műveletek gépekkel való elvégeztetése felé. Az ilyen jellegű gépi berendezések előfutárai: az író-gép, a lyukkártya-berendezések, az elektronikus számológép. Az egyes berendezésfajták egyre tökéletesednek, mindaddig, amíg új feladatok elvégzésére új fajta berendezések beállítására van szükség s a régi típusú gépek már nem használhatók.

Az elektronikus számológépekkel folytatott kísérletek eredményei alapján joggal lehet azt a reményt táplálni, hogy az ilyen jellegű adatfeldolgozó berendezések egyre szélesebb körű alkalmazást nyerhetnek mind a dokumentációs és felvilágosító szolgálat terén, mind pedig a könyvtári feldolgozó munkában.

- A gépesítés nem olcsó mulatság. Rendkívül nagy beruházási költséggel jár s pénzbe kerül a hozzátartozó személyzet kiképzése is. Az a veszély is fenyeget, hogy a drága pénzen beszerzett gépek - a gyorsan fejlődő technika világában hamar elavulnak. - Gondos mérlegelést igényel tehát, milyen előnnyel és hátránnyal jár a gépesítés. Gépesítés esetén az eddig kézzel végzett műveletek jó részét erősen le kell egyszerűsíteni, meg kell teremteni a gépi berendezés által való kezelhetőség feltételeit. Gondosan meg kell vizsgálni, milyen kihatással van az egyik munkaterületen végbemenő automatizálás a könyvtár más, ezzel összefüggő munkaterületeire. Hiszen a tudományos nagykönyvtárban az állománygyarapítás, a feldolgozás, az olvasó használatára való kiadás igen bonyolult, egymással összefüggő munkából áll. Az egyikben eszközölt változtatás tehát a többin is változtatás eszközölését hozza magával.

A Kongresszusi Könyvtárban végzett ilyen irányú kísérletekből az a következtetés volt levonható, hogy pl. a kézi erővel végzett központi kölcsönzési nyilvántartás terén eszközölt változtatás minden további olyan nyilvántartásra kihatással volt, ami a gyűjtemények anyagának jelenlétére vonatkozó tájékoztatás adására szolgált. Ha tehát az egyik munkafolyamat gépesítése a másokra gyakorolt hatás figyelembevétele nélkül történék, akkor a gépesítéssel nyert előny kárba vesznék. - A Kongresszusi Könyvtár annak tudatában, hogy az egyre növekvő mennyiségű feladatok végzésére nagy segítséget jelentenének az elektronikus adatfeldolgozó gépek, az ilyen irányú problémák tisztázására 1961 áprilisában a Council on Library Resources anyagi támogatását vette igénybe. Ennek felhasználásával most annak vizsgálata folyik: mik a lehetőségei egy tudományos nagykönyvtárban a dokumentumok automatikus tárolásának és visszakeresésének.

Dr. Gilbert W. King vezetése alatt szakértő csoport vizsgálja a Kongresszusi Könyvtár felvilágosítási rendszerét, mégpedig nemcsak mint önálló intéz-

ményt, hanem mint olyan tudományos könyvtárét, amely más tudományos könyvtárakkal is szoros kapcsolatban áll. A vizsgálat tulajdonképpeni célja annak eldöntése: mennyiben gépesíthetők a tudományos könyvtárban folyó tevékenységek s mik a gépesítés feltételei. A vizsgálat eredménye elé annál nagyobb várakozással tekintenek, mert a tudományos nagykönyvtárak igen nagy érdeklődést tanúsítanak a gépesítés iránt. Az Országos Orvostudományi Könyvtár "Index Medicus" c. bibliográfiájának szerkesztéséhez máris számológépeket vesz igénybe. Annyit előre lehet látni, hogy a rohamosan fejlődő technológia hasznos eszközöket és eljárásokat kínál a könyvtárak számára. Ezek segítségével az eddigi szolgáltatások részben tökéletesíthetők, részben szélesebb körűvé tehetők.

STUMMVOLL, Josef: Die Abschreibung des alphabetischen Kataloges der Österreichischen Nationalbibliothek. = Bibliothekleiven. 47. Jg. 1962. 9. no. 594-600. p. Illusztr.
Az Osztrák Nemzeti Könyvtár betűrendes katalógusának lemásolása. (4.4)

A bécsi Osztrák Nemzeti Könyvtárnak 1501-1929 között megjelent művekből álló állományáról kézírásos betűrendes cédulakatalógusa van. A kereken 700 000 műről ké-

szült 1 300 000 (22,5 x 17,5 cm formátum) cédula - átlagosan 800 darabonként - fadobozkákban van elhelyezve. A katalógust 1848-ban kezdték el s azóta folyamatosan készítik. Az 1930 előtt megjelent s most ujonnan beszerzett művek katalógizálása most is ebben a katalógusban történik. Mivel ez a katalógus csak egy példányban van meg s ez az egy példány is eléggé megviselt állapotu, csak a tisztviselők használhatják.

1930-ban kezdték meg - a Deutscher Gesamtkatalog keretében - új katalógus készítését, a Porosz Instrukciók szabályai szerint (12,5 x 7,5 cm formátumban). Ennek a katalógusnak másodpéldányai az olvasók rendelkezésére állnak. A "régii" katalógus 2 példányban való lemásolásának kérdése egyre égetőbbé vált. Bár ebben a katalógusban a cimleírás nem történt egészen egységesen, mégis idő és munkaerő hiány következtében kellett az egységesítésről lemondani.

A másolás kérdésének minden oldalról történt megvitatása után úgy döntöttek, hogy a katalógus másolását az IBM (International Business Machines Corporation) és Remington Rand-féle írógép-másoló berendezésekkel nemzetközi formátumu katalóguscédulákra végzik. - A másolás úgy történik, hogy mindkét rendszernél egy-egy gépirő másolja a cédulát az előtte lévő írógépen, ami az

IBM rendszerben elektromos, a Remington Rand rendszerben pedig sűrített levegős kapcsolatban áll másik 4-4 írógéppel. Így az egyszer leírt szöveg automatikusan és egyidejűleg még négy példányban íródik le.

A másolás ez idő szerint már négy IBM és egy Remington-féle apparátussal történik. A gépirókon felül még hét másik személy végzi a következő kísérő munkafajtákat: a kézzel írt katalóguscédulák előkészítését, a másolat korrekuráját, a korrigált és darabokra vágott cédulák betürendbe rakását. A leíró csoport munkáját a tudományos felvilágosító-szolgálat támogatja. Ily módon ez a "rég" katalógus másolása nagy terhet ró a könyvtárra. Eddig - három év alatt - a munkának mintegy 25 %-a készült el. Kb. hat évre tehető, amíg a hátralevő rész másolásával is elkészülnek.

KING, Alexander: International trends in librarianship and documentation. = Bibliotheklevent. 47. Jg. 1962. 9. no. 489-491. p.

A könyvtáros és a dokumentációs munka.
(10.)
(2.)

Különösen a természettudományok terén tapasztalt fellendülés olyan ismeretanyagot zudított a könyvtárakra, amelyek sulya alatt nemcsak ők roskadoznak, hanem a

kutatók is. Pedig az új felfedezésekről, találmányokról gyorsan kell az érdekelteknek értesülniök, hogy egyfelől a felesleges munkát saját kutatásaik terén megtakaríthassák, másfelől a gazdasági életben hamar hasznosíthassák őket.

Mind az IFLA-nak, mind a FID-nek utóbbi évtizedes működését a változó feladatok okozta nehézségek hátráltatják. Mindkét szerv anyagi alapja meg lehetőségen gyenge.

Éppen ezért szoros együttműködésükre van szükség, ha feladataik végzése terén helyt akarnak állni. - A múltban mind a könyvtárosok, mind a dokumentálók csak saját fontosságukat ismerték el. Főként azért volt ez így, mert a dokumentálók java része szakemberekből (természettudósokból, mérnökökből) állt s az általuk használt technikai módszerek is inkább szakterületen voltak alkalmazhatók. S bár ez idő szerint a fejlett technikai eljárások, um. elektronikus információ-válogatás és visszakeresés, gépi fordítás, televízió útján való ismeretközlés stb. közösek, egyre nagyobb szükség van az írott szó nélkül végbemenő ipari "tapasztalat-cserére" is. - Az IFLA-ra és a FID-re tehát az a feladat vár, hogy - szorosan együttműködve egymással - kifejezésre juttassa azt, hogy a könyvtárosok és a dokumentálók munkája kölcsönösen kiegészíti egymást.

BOURGEOIS, P[ierre]: Le depot
gratuit et volontaire en Suisse. = Bib-
liotheklevent. 47. Jg. 1962. 9. no. 397-
401. p.
A svájci ingyenes és önkéntes "köte-
lesepéldány".

(13.35)

A Svájci Nemzeti Könyvtár nem
részesül a szó igazi értelmében
vett "kötelepéldány" juttatásban,
mert - amint ezt egykori igazga-
tója kifejezésre juttatta - "népünk

felfogásával összeegyeztethetetlen a kötelepéldány fogalma".

Már 1893-ban megállapodás létesült azonban a Nemzeti Könyvtár és a
könyvkiadók többsége között olyan vonatkozásban, hogy svájci jellegű új kiad-
ványokat két-két példányban - egyesek minden ellenszolgáltatás nélkül, mások
ellenszolgáltatás fejében - a Nemzeti Könyvtár rendelkezésére bocsátják. Akko-
riban a kiadványok száma évenként mindössze 1000-1100 műre rugott. Ez volt
az állapot az első világháború kitöréséig.

1915 folyamán a Nemzeti Könyvtár új megállapodást kötött a két svájci ki-
adó illetve könyvkereskedő-egyesülettel, a Schweizerischer Buchhändlerverein-
nal és a Societé Romande-dal, melynek értelmében a kiadók többsége új kiad-
ványait a Nemzeti Könyvtár rendelkezésére bocsátja, aminek fejében a Nemzeti
Könyvtár a nemzeti bibliográfiát a könyvkiadók és könyvkereskedők érdekeit job-
ban figyelembe vevő formában fogja közzétenni.

1943-ban megint újabb megállapodás jött létre. Ennek értelmében a Neme-
ti könyvtár a kapott új kiadványok fejében szerkeszti a Livre Suisse és a Ré-
pertoires-t, félévi és évi mutatót készít hozzájuk s a 6000 példányban megjele-
nő Livre Suisse-t terjeszti, szerte a világban. - A megállapodás haszonnal jár
mindkét fél számára. A Nemzeti Könyvtár ui. azóta megkap minden kiadványt, a
nemzeti jövedelem pedig a könyvexport terén ugrásszerűen emelkedett: az 1952.
évi 26 millióról 1962-ben 40 millió frankra növekedett. Amíg 1942-ben az irodal-
mi termés mindössze 2870 címből állt, 1961-ben ez a szám 4747-re rugott. -
Ma már 364 kiadó küldi meg díjmentesen a Nemzeti Könyvtárnak kiadványait.